

خراسان جنوبی

استان خراسان جنوبی در شرق کشور با مساحتی حدود ۹۵ هزار و ۳۸۸ کیلومتر مربع واقع شده که از حیث وسعت، جزو هشتمین استان ایران به شمار می‌رود. این استان از شمال با استان خراسان رضوی، از غرب با استان یزد، از شرق با کشور افغانستان، از جنوب با استان سیستان و بلوچستان و از جنوب غربی با استان کرمان همسایه است. استان خراسان جنوبی براساس تقسیمات کشوری، در سال ۱۳۸۳ با مصوبه ی هیات دولت و مجلس شورای اسلامی با حضور ۴ شهرستان جدا شده از خراسان بزرگ تشکیل شد و شهر بیرجند به عنوان مرکز استان خراسان جنوبی تعیین گردید. در حال حاضر نیز مهم ترین شهرستان های این استان عبارتند از: قاینات، درمیان، سرايان، سربیشه، نهبندان، فردوس، بشرویه، زیرکوه و خوسف.

فهرست وب سایت ها و خدمات الکترونیکی

موقعیت جغرافیایی

استان خراسان جنوبی از لحاظ ناهمواری ها، به دو قسمت «کوهستانی و مرتفع» در شمال و غرب و قسمت «پست و هموار» در دشت های مرکز و جنوب استان تقسیم می شود. بلندترین نقطه ی استان، قله باقران در ارتفاعات مرکزی با ارتفاع ۳۶۱۵ متر می باشد و پست ترین نقطه استان در دشت کویر با ارتفاع ۶۵۰ متر از سطح دریا در جنوب قرار گرفته است.

کوه های خراسان دنباله ارتفاعات البرز به سمت شرق است که به صورت قوس های موازی از «شاه کوه» آغاز شده و در جهت شمال غربی به سمت جنوب شرقی تا ارتفاعات «هندوکش افغانستان» امتداد می یابد.

حاصلخیزترین بخش این استان در قسمت شمال و شمال غرب واقع شده است؛ ولی دشت های جنوبی و جنوب غربی به دلیل مجاورت با حاشیه شمال لوت، دارای آب و هوایی خشک و خشن بوده و در معرض جریان شن های روان هستند.

آب و هوای استان خراسان جنوبی «خشک و بیابانی» است، ولی با توجه به نحوه قرار گرفتن مناطق پست یا مرتع به دو دسته «آب و هوای خشک و گرم» و «آب و هوای خشک و ملایم» تقسیم می شود. آب و هوای خشک و گرم بیشتر در دشت ها، مناطق هموار مرکز، غرب و جنوب غرب و آب و هوای خشک و ملایم در بخش های مرتفع شمالی، شمال غربی استان و اطراف بیرجند مشاهده می شود.

از آنجا که استان خراسان جنوبی در ناحیه آب و هوای بیابانی قرار گرفته است، رودخانه های موجود در این منطقه از نوع فصلی بوده و رودخانه دائمی وجود ندارد.

پیشینه تاریخی

خراسان جنوبی شامل محدوده‌ای از خراسان بزرگ است که در سده‌های پیش «قهبستان» نامیده می‌شد. براساس کتیبه های به جا مانده از دوره هخامنشی و به گفته بعضی از مورخان یونانی، «قهبستان» سکونتگاه قوم ساگارت، از اقوام آریایی بود. هرودوت مورخ یونانی می نویسد: آن‌ها در ردیف اقوام شرقی هستند و از سکنه «ساتراپ چهاردهم هخامنشیان» به شمار می روند. مارکوپولو نیز در سفرنامه خود، از این منطقه با نام «تونوکاین» - تون و قاین - یاد کرده‌است. واژه «قهبستان» را اکثر پژوهشگران، معرب «قهبستان» دانسته اند که به دلیل محیط جغرافیایی خاص و وجود کوهستان ها به آن اطلاق می شد. «قهبستان» را بر وزن «کوهستان» هم گفته اند. از اواخر قرن پنجم هجری «قهبستان» به یکی از مراکز مهم فعالیت «فرقه اسماعیلیه» به رهبری «حسن صباح» تبدیل شد. از آنجایی که این ناحیه از موقعیت مناسب اقلیمی و طبیعی برخوردار نبود و مورد بی توجهی حکومت های مرکزی بود، برای فعالیت‌های «فرقه اسماعیلیه» دارای شرایط مساعدی بود. لذا، بعد از منطقه الموت، قهبستان به مهم ترین مرکز فعالیت اسماعیلیان تبدیل شد، که قلمروی در حدود «ترشیز یا کاشمر» تا «نهبندان» را دربرمی گرفت. با روی کار آمدن حکومت صفوی، امنیت نسبی در این منطقه بوجود آمد که باعث رونق و گسترش تجارت شد. استان خراسان جنوبی تا ۱۳۸۳، بخشی از استان پهناور خراسان بود، ولی در این سال با مصوبه مجلس شورای اسلامی و براساس تقسیمات جدید کشوری، از آن منفک شد و خود به استانی مستقل تبدیل گردید.

اقوام و زبان

همانطور که اشاره شد؛ این منطقه زیستگاه یکی از اقوام آریایی نژاد به نام «سارگات» بود. زبان و نژاد مردم سرزمین بزرگ خراسان، کمتر دچار آمیختگی و اختلاط شده است و دلیل آن، داشتن شرایط خاص آب و هوایی و اقلیمی است که چندان مورد توجه و تاخت و تاز افراد بیگانه در طول تاریخ قرار نگرفته است. زبان رسمی و اصلی مردم استان، فارسی است. این زبان در هر نقطه شهری و روستایی با لهجه خاص و منسوب به همان محل بیان می شود مثل لهجه بیرجندی، لهجه قاینی، لهجه سرایانی، لهجه نهبندانی و غیره که البته این لهجه ها با تفاوت هایی در واژه ها، جمله بندی ها و تاکید بر روی هجاها همراه است.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

غذاهای محلی

آش عدس، آبگوشت، اشکنه اوجز، اشکنه دولخ باد، اشکنه شیرین، اشکنه عدس، اشکنه آلو، اشکنه کشک زرد، اشکنه دارو دوا، بلغور پلو، پلو گاورس، خورش سماروغ، خورش ریواس، غروت بادمجان.

سوغات

بخش کشاورزی : آلو بخارا، انار، زعفران، زرشک، عناب بیرجند، توت خشک

بخش دامداری : قره قروت، کشک

بخش صنایع دستی : انواع قلاب بافی ها، انواع محصول های حصیری، زیلو، پارچه های سوزن دوزی شده، قالی

جاذبه های طبیعی - گردشگری

بیرجند : آبشار چارده، آبگرم لوط، بند دره، بند عمرشاه، دره های ارتفاعات باقران، نيزارها و ماسه بادیه‌های کویر
خور

درمیان : آبگرم گزیک، چنار کهن سال دوشینگان، طبیعت روستای فورگ، طبیعت روستای درمیان

سربیشه : روستای چنشت، چشمه آب ترش سربیشه، چشمه آب معدنی گندگان، معدن بازالت منشوری

سرایان : طبیعت روستای مصعبی، طبیعت روستای کریمو، طبیعت روستای چرمه، طبیعت روستای کال ذو

قاین : دشت اسفدن، دشت شاهرخت، غار ورزق، غار پهلوان، غار خونیک، غار فارسان، طبیعت ارتفاعات بوذر
جمهر

نهبندان : کویر ده سلم
جاذبه های تاریخی

بیرجند : آرامگاه ابن حسام خوسفی، ارگ کلاه فرنگی یا ارگ امیر حسن خان، ارگ سپهری، ارگ بهارستان، ارگ
حاجی آباد، باغ و عمارت اکبریه، باغ و عمارت شوکت آباد، باغ و عمارت امیرآباد، باغ و عمارت رحیم آباد، باغ و
عمارت بهلگرد، باغ و عمارت معصومیه، باغ و عمارت منظریه، بافت تاریخی خور، حمام چهار درخت (موزه
پهلوانی)، قلعه بیرجند، قلعه فورگ، مدرسه شوکتیه، حسینیه نواب، مسجد جامع چهاردرخت، موزه مردم
شناسی، موزه باستان شناسی، موزه شهدا، موزه مشاهیر و مفاخر ملی، موزه علوم و تاریخ طبیعی، موزه وقف

درمیان : آرامگاه سلطان ابراهیم رضا، آتشکده گسک، قلعه تاریخی فورگ، قلعه کل حسن صباح، مسجد جامع
هندوالان

سربیشه : روستای شگفت انگیز ماخونیک، خانه یاورری، خانه تاریخی بهاور، مزار کاهی، قلعه باغ مود، قلعه کهنه
سربیشه، سنگ نگاره ماخونیک، مسجد چهارده معصوم، مسجد گنجی

سرایان : آرامگاه توران شاه، سد ذو، کاروانسرای سرایان، قلعه قلاع سرایان، موزه مردم شناسی سرایان

قاین : آرامگاه بوذر جمهر قاینی، امامزاده عبدالله کارشک، امامزاده زید النار آفریز، قلعه چهل دختر، قلعه هاجر آباد، قلعه آفریز، قلعه کوه، مسجد جامع قاین، مسجد جامع افین، مسجد جامع خضری، موزه مردم شناسی قاین ((خانه سلطانی

نهبندان : آسبادهای خوانشرف، آسبادهای نهبندان، بافت قدیمی روستای استند، بافت قدیمی روستای قدمگاه، خانه تقوی، قلعه شاهدژ، قلعه نهبندان، مزار سید علی، مسجد روستای میغان، موزه مردم شناسی نهبندان